

Suomalaisen aikakauslehdistön historiaa

EINO KAUPPINEN *Kirjallinen Kuukauslehti*. Vaiheet, sisällys, merkitys. 290 sivua. Helsinki 1952.

Viime keväänä väitöskirjana esitetty Kirjallisen Kuukauslehden historiikki on ensimmäinen suomenkielinen aikakauslehtimonografia. Varsin luonnollista onkin, että tämän esikoisuuden kunnian on saanut juuri tutkimus Kirjallisesta Kuukauslehdestä, joka itse asiassa on — jollei eräitä hengellisiä julkaisuja oteta lukuun — ei vain suomalaisen aikakauskirjallisuuden tienraivaaja, vaan epäilemättä vaikutuksensa vuoksi merkittävin kulttuuri-aikakauskirja, joka suomen kielellä on ilmestynyt.

On jotakin ihmeellistä siinä rohkeudessa, millä joukko nuoria miehiä niin varhain kuin 1860-luvun puolivälissä panee pystyyn tällaisen *kirjallisen* kuukausijulkaisun — aikana, jolloin ei ole suomalaista romaania, ei suomalaista teatteria, jolloin runokokoelmia ei ole yhtä enempää («Säkeniä» 1860) ja jolloin suomenkielinen tieteellinen kirjallisuus ottaa vasta ensi askeleitaan (ensimmäiset tohtorinväitöskirjat 1858, ensimmäinen professorinväitöskirja 1862). Mutta — kuten tohtori Kauppinen osoittaa — elettiin perustuslaillisen valtiollisen elämän herättämän optimismin ja nuorekkaan toimeliaisuuden aikaa, samalla kun taistelu suomen kielen ja suomalaisen kansallisuuden puolesta vaati ripeämpiä otteita, kuin mihin vanhat enää näyttivät halukkailta. Onhan Kirjallisen Kuukauslehden syntymävuosi 1866 sama, jona »verettömään» liberalismiin kallistunut vanha Suometar veti viimeisiä henkäyksiään.

Yrjö Koskinen on Kirjallisen Kuukauslehden keskeisin voima, sen vankka tuki ja turva. Vaikka hän on näkyvänä päätoimittajana vasta julkaisun tehdessä viimeistä taivaltaan 1876—80, hän alusta alkaen on ehdottomasti ahkerin artikkeliseppo ja kirjallisuudenarvostelija, ja hänen vastuullaan on tosiasiallisesti puolentoista vuosikymmenen ajan lehden jatkuva ilmestyminen muiden vetäytyessä joko »uloskirjoitetuina» tai »todellisina Näyttävymättöminä» pois työstä ja vastuusta; hän on lisäksi ainoa, joka ei saa penniäkään kirjoituspalkkiota ja joka Kuukauslehden joutuessa pulaan hankki sille rahaa sekä lopuksi ottaa vastatakseen sen melkoisen huomattavasta velasta. Tämä merkitsee uskoa sekä asian tärkeyteen että Kirjallisen Kuukauslehden merkitykseen sen ajajana. Yrjö Koskisen rinnalla on kieltämättä tietysti myös muita, erityisesti Agathon Meurman, jonka kirjoitukset sisältävät sekä tervettä asiaa ja teräviä oivalluksia että siltä taholta odotettavissa olevaa jyrkää konservatismia.

Ajan oloille kuvaavaa on, että se kieli, jolla aikakauskirja julkaistaan ja jonka asiaa se — monen muun hyvän asian ohella — niin kokosydämisesti ajaa, on useille, ehkä useimmille sen kirjoittajille vaivan takainen vieras kieli. Th. Reinin kirjoitukset käännetään ruotsista (vasta Valvojaan hän kirjoittaa suoraan suomeksi), Meurman tilaa Yrjö Koskiselta — joka itsekin suhteellisen myöhään oli opetellut suomen — vieraskielisten sanojen ja sanontojen suomalaisia vastineita, K. Bergbom ja E. G. Palmén muuttuvat vasta Kuukauslehden palstoilla suomenkielisiksi. Aatetoverien keskeinen kirjeenvaihto, esim. Meurmanin ja Palménin, sujuu jatkuvasti paremmin

ruotsiksi. Kaksikielisydestä johtuu, että suomenmielisillä on ruotsinkielisiäkin äänenkannattajia, ja tällaisen, 1872 perustetun Morgonbladetin välityksellä Kirjallisen Kuukauslehden merkittävimmät kirjoitukset tulevat tunnetuksi — milloin kannatusta, milloin vastustusta saaden — kielirajan toisellakin puolella. Myös uusissa kielipoliittisissa merkeissä syntynyt Uusi Suometar toimii aikakauskirjan ajatusten levittäjänä sen oman suhteellisen pienen lukijakunnan (n. 400 tilaajaa) ulkopuolelle, ja monissa tapauksissa maaseutulehdistökin puolestaan auttaa niiden tunnetuksi tulemista.

Tohtori Kauppisen tutkimuksen kohde, johon edellä on voitu vain aivan vähädyksenomaisesti viitata, on kieltämättä varsin mielenkiintoinen. Tutkimusaiheena se on sikäli myös kiitollinen, että se on ollut selvästi rajoitettavissa. Kun on arvioitava Kirjallisen Kuukauslehden merkitys ja vaikutus, on tietysti ollut pakko perusteellisesti tutustua myös samanaikaiseen muuhun sanoma- ja aikakauslehdistöön, ja tämän tunnetusti aikaa vievän ja voimille käyvän työn tekijä näyttääkin huolellisesti suorittaneen. Tulee kuitenkin ajatelleeksi, eikö olisi ollut syytä koettaa vielä parilta taholta saada lisävalaistusta tähän kysymykseen. Toinen olisi valtiopäivien pöytäkirjat, jotka kenties voisivat osoittaa, missä määrin Kirjallisen Kuukauslehden kannanotto eri kysymyksiin — sanokaamme esim. rautatie-, asevelvollisuus- ja painovapauskysymyksiin — heijastuu sellaisten edustajien puheenvuoroissa ja kannanotoissa, joiden voi olettaa suoraan tai epäsuorasti olleen tämän lehden vaikutuksen alaisena. Toinen piiri, jonka reaktioita tohtori Kauppinen näyttää seuranneen vain siinä määrin, kuin nämä ilmenevät painetussa sanassa, on ruotsinmielisten poliitikkojen; eiköhän heidän keskinäisellä kirjeenvaihdollaankin olisi ollut joitakin lisä annettavana?

Tutkimuksen pääkohde on tietysti Kirjallinen Kuukauslehti: itse ja sen viisitoista vuosikertaa. Kun tähän sisältyy artikkeleita, katsauksia, arvosteluja ja kaunokirjallisia paloja kaikkiaan tuhatlukuinen määrä, on tekijällä ollut edessä tutkijan tavanmukainen runsauden pula — mitä ottaa, mitä jättää? Minulla ei ole edellytyksiä arvioida, onko tämä seulpta suoritettu oikein, ja siitähän voidaankin aina olla eri mieltä. Varmasti on paljon ainakin mielenkiintoista, jollei tärkeää tullut sivuutetuksi — ajattelen esim. Yrjö Koskisen suurta kiistaa Y. M. Sprengportenista ja Suomen itsenäisyystaistelusta (1878—1880). Se vakavia epäilyksiä herättävä rakenteellinen seikka, että Kuukauslehden sisältöä käsiteltäessä ensin on otettu tarkasteltavaksi aikakauskirjan suhde ajankohdan suuriin kysymyksiin kirjoittajasta riippumatta ja sen jälkeen täydelleen muutettu näkökulmaa jatkamalla samaa lukua eräiden Koskisen ja Meurmanin — mutta vain heidän — »muiden kirjoitusten» käsitteilyllä, on johtanut siihen, että joukko merkittäviä kirjoituksia, jotka eivät ole sopineet kumpankaan kategoriaan, on jäänyt huomiota vaille. Niinpä tarkastellaan kiistaa Suomen historiasta vain Meurmanin osuuden kannalta ja joudutaan siten sivuuttamaan K. F. Ignatiuksen huomattava kirjoitus.

Paljon ainesta on joka tapauksessa otettu mukaan, ja silloin on toisaalta uhkaamassa luettelomaisuuden vaara. Olisi väärin sanoa tohtori Kauppian onnistuneen välttämään sen. Tutkimuksessa on kieltämättä selvää pyrkimystä laajempien näkökulmien asetteluun ja sitä tietä suurempiin kokonaisuuksiin, mutta tässä suhteessa jää kyllä runsaasti toivomisenkin varaa:

eri asiat ja kirjoittajat esiintyvät nyt varsin irrallisina, eikä lukija pääse irti luettelon vaikutelmasta. Enemmän aikaa ja mahdollisuutta syventymiseen olisi tekijä varmaan tarvinnut. Samasta viimeistelylle esteeksi tulleesta syystä — ja myös tutkimuksen rakenteesta — johtuu varmaan sekini, että ylen monista asioista puhutaan useaan kertaan. Esimerkiksi otan vain minussa hieman vastaväitteitä herättäneen maininnan Meurmanista ensimmäisenä suomenkielisenä sanomalehtikirjailijana (v. Becker!), joka tulee vastaan ainakin sivuilla 30, 233 ja 240.

Joihinkin yksityiskohtiin saanen vielä puuttua. Kielipoliittisessa suhteessa «häilyvää ja epävarmaa» Otto Donneria ja mm. hänen suhdettaan Helsingfors Tidningariin koskevat laajajohdot esitykset (ss. 30—33, 139—40, 213—14) tuntuvat jokseenkin vähän Kirjallisen Kuukauslehden vaiheisiin kuuluvilta. Huomiota herättää sitä paitsi se, että hänen mukana oloaan tämän aikakauskirjan toimitusta koskevissa järjestelyissä vuosien 1875—76 vaihteessa pidettiin erityisen tärkeänä. Samalla kun Donnerin kohdalla lienee turhaa paisuteltua, tuntuu eräiden toisten suhteen esiintyvän aiheetonta suppeutta. Eikö nimittäin olisi ollut jollakin sanalla mainittava, mikä mies esim. Kuukauslehden varsin ahkera avustaja A. F. Rosendal oli, mikä N. af Ursinin vastustaja K. A. Hougberg jne.? Vaikka nämä ja eräät muut herrat olivat aikanaan varsin tunnettuja, eivät he enää kuulu «yleissivistykseen». — Edelleen henkilökysymyksissä pysyäkseni: eikö aikaisempien Homeroksen kääntäjien kohdalla (184) olisi sopinut mainita myös Gottlund, joka oli julkaissut yli 130 säettä Iliasta Otavan I osassa 1829? — S. 60 puhutaan viipurilaisen Ilmarinen-lehden pyrkimyksestä leimata v. 1871 koko kielikiista veljesvihan lietsomiseksi. Kun aikaisemmin (ss. 31, 44—45) on annettu tietää, että mainitun lehden päätoimittajana oli 1868 selvä fennomaani A. Hagman, olisi ollut paikallaan huomauttaa, että hän ei enää v. 1871 ollut lehden toimittajana. — Fredrik Cygnaeus mainitaan s. 175 yhtenä Kirjallisen Kuukauslehden miehistä. Hän todella arvostelikin aikakauskirjassa Tuokon «Saulia» (ss. 178—79). Mutta oliko hän muuten ja millä tavoin lähellä lehden piiriä? — Meurmanin nälkävuosi-kirjoitusten kohdalla olisi odottanut viittausta hänen neljännesvuosisataa myöhemmin julkaisemaansa merkittävään kirjaan «Nälkävuodet 1860-luvulla», varsinkin kun mainitaan, että Meurman myöhemmin muutti kantaansa kysymyksessä lainojen sopivaisuudesta hädän lievittäjinä. Lähdeviittaussakaan ei kirjaa mainita. — Lopuksi pari poimintaa juuri lähdeviittausten puolelta. Kainulaiskysymyksestä käydyn sananvaihdon kohdalla (ss. 143, 266) Kauppinen puhuu «myöhemmän tutkimuksen» tuloksista, mutta viittaa tässä niin vanhaan kuin 1912 painettuun lähteeseen. Onhan tästä kysymyksestä toki kirjoitettu — ja myös ankaraa kiistaa käyty — paljon tuoreempanakin ajankohtana! Kun s. 275 Työmiehen Ystävän yhteydessä mainitaan tätä lehteä epäillyn mm. Vikingenin seuraajaksi, se kun kävi kiukkuisesti johtavien fennomaanien kimppuun, on ehkä oma mielenkiintonsa tiedolla, että lehteä hyvin lähellä oli K. A. Gottlund, joka viime aikoinaan purki — ja puratti — sitä tietä antipatiaansa mm. Yrjö Koskista vastaan.

Tohtori Kauppinen tutkimuksen kieli on hyvää normaaliproosaa. Sitaatteja on käytetty yleensä varsin onnistuneesti, ja kun Kirjallisen Kuukauslehden miehet tuntuvat olevan järjestään lannistumattomia humoristeja,

ovat otteet heidän kirjeenvaihdostaan todella hauskaa luettavaa. Viimeistelyn tarvetta todistavat muutamat tekijälle sattuneet erehdykset ja tyylikömmähdykset. Otan muutaman esimerkin. «*Edessä olevat takaiskut*» (s. 22), «normaalikoulun *historiallisen* (pro suomenkielisen) osaston vaiheista» (s. 69), «kitui *riittämättömän* (!) lukijakunnan puutteessa» (s. 88), «näki kirkkoa *käsitellyn* liberalismiin *väritetyin lasein*» (s. 155) ja «*hienovarainen teilaus*» (s. 179). Kun Julius Krohn eräessä arvostelussaan halusi karsia lausetavan «*langeta osaksi*» (pro «*joutua osaksi*»), tekijä pitää sitä turhana purismina. Yhtyisin puolestani Krohniin enkä haluaisi pitää hyvänä suomena tohtori Kauppisen sanontaa: «kaunokirjallisuus, jonka osalle hänen useimmat arvostelunsa lankeavat» (s. 193).

S. 212 esiintyvät ruotsinkieliset auseet on virheellisesti kopioitu. Pitää tietenkin olla *stort* (ei: stor) deltagande, samoin *så* (ei: då) mycket. Viimeisen lauseen s.s. jää käsittämättömäksi; sen pitääkin olla S.s. (= Suomalainen seura). Tästä lauseesta puuttuu myös pilkku, mikä puolestaan vielä vaikeuttaa ymmärtämistä. Neljä virhettä kahdeksalla rivillä on hieman liian paljon.

Arvostelijan asema on aina edullinen, ja pelkään jo liikaa käyttäneeni sitä hyväkseni. Lopputulos on sittenkin se, että tohtori Kauppisen tutkimus on erittäin kunnioitettava työsaavutus ja että hän varsin pätevällä ja vakuuttavalla tavalla on selvittänyt Kirjallisen Kuukauslehden vaiheet, sisällyksen ja merkityksen ja siten suorittanut hyvin sen työn, minkä oli ottanut tehdäkseen.

ILMARI HEIKINHEIMO